

MITÄ OPIimmeKAAN LUONNOSSA?

Vesi vetää puoleensa, toim. Yrjö Sepänmaa ja Liisa Heikkilä-Palo, Helsinki 2002; Maahenki Oy

Metsään mieleni, toim. Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo ja Virpi Kaukio, Helsinki 2003; Maahenki Oy

Vesi vetää puoleensa ja *Metsään mieleni* ovat järjestyksessä toinen ja kolmas kirja sarjassa, jota kootaan kansainvälisten ympäristöestetiikan konferenssien pohjalta. Aiemmin sarjassa on ilmestynyt vuonna 1999 suon estetiikkaa pohtiva *Suo on kaunis*. Itse konferensseja on pidetty 1994 lähtien jo viisi, viimeisenä viime vuonna järjestetty pellon estetiikan konferenssi. Metsä oli aiheena 1996 ja vesi neljä vuotta myöhemmin.

Konferenssit ovat tarjonneet estetiikan suoissa kohtauspaikan erilaisille näkemyksille ja pyrkimyksille, mikä on tavoitteena kunnianhimoinen. Saman katon alle ovat päässeet niin ympäristöestetiikat, luonnontieteilijät, luonnosta taloudellisesti riippuvaiset tahot kuin taide. Ainakin periaatteessa tämä näkökulmien kirjavuus on tehnyt mahdolliseksi joka osapuolen tietoisuuden kasvun yhden tahon esittäessä esteettisten arvojen huomioimista ympäristöpolitiikassa ja toisen selostessa niin sanottuja realiteetteja. Kohtaaminen on ajatuksena hieno, mutta sen toteutuminen onkin aina epävarma kunkin tahon puhuessa omaa kieltään.

Kirjoissa näkyvimmin puhuttelee taide. Mukana on puhdasta taidevalokuvaa sekä kuvia konferenssin yhteydessä järjes-

tetyistä performansseista ja ympäristötaideteoksista. Lisäksi kirjoihin on päätyntä esimerkiksi omakohtaisen tai uskonnollisen luontosuhteen pohdintaa (Heikki Turusen essee *Kun olin havupuiden veli* sekä kummankin valtionkirkon edustajien näkemykset pyhistä vesistä).

Pääpaino on kuitenkin ympäristöestetiikassa ja sen sovellutuksissa. Metsään mieleni ei pursua metsurien, metsäteollisuuden tai maanomistajien mielipiteitä. Sitäkin enemmän on konkreettisia ehdotuksia tai esimerkkejä siitä, miten metsää tulisi hoitaa, jotta se olisi esteettisesti miellyttävä. Staattinen maisemaestetiikka asetetaan monessa artikkelissa kyseenalaiseksi. Esteettiseen miellyttävyyteen voi tutustua vain menemällä metsään, jossa näkökulmat ja maisemat vaihtuvat ja jossa tarkkailija itse on osa ympäristöään, sen toimiva osa.

Metsän estetiikka on kaikkiaan herättänyt näkyvimmän kansainvälisen ympäristöestetiikan kärkekartin. Esseistien joukossa ovat Holmes Rolston III, Marcia Muelder Eaton ja Arnold Berleant sekä luonnollisesti Yrjö Sepänmaa. Ensimmäistä lukuun ottamatta kaikki ovat mukana myös veden estetiikkaa käsittelevässä kirjassa. Sen anti on kuitenkin jäänyt edellisen antia laihemmaksi, ehkä siksi, ettei vesiluonnon suojele herätä vastaavia intohimoja kuin metsänsuojele, tai siksi, että vedestä puhuttaessa ongelmat saavuttavat välittömästi maapallon mittakaavat, muuttuvat turhan abstrakteiksi ja ikään kuin valuvat läpi sormien. Silti niin metsä paikkana

kuin vesi elementtinä mielletään toisenlaisen kokemuksen lähteiksi, jotka kyseenalaistavat logosentrisesti vahvemman parinsa, asuin ympäristön ja kiuvan maan.

Vesi vetää puoleensa keskittyykin paljolti veden kokemukseen sen eri olomuodoissa, taiteessa sekä japanilaisessa estetiikassa. Kasvatusmielessä kirjalla on kuitenkin tarjottavana Eatonin yhdessä kälönsä, opettaja Susan Hall Muelderin kanssa kirjoittama artikkeli, joka käsittelee niin teoreettisesti kuin käytännön kokemuksenkin kautta estetiikan sisällyttämistä ympäristökasvatukseen.

YMPÄRISTÖKASVATUS: TIETO JA KOKEMUS?

Ympäristökasvatus nousee soveltavan ympäristöestetiikan yhdeksi pääongelmaksi. Toiset, kuten Eaton, tuntuvat asettavan pääpainon omakohtaiseen kokemukseen, johon on liitetty tieteellisiä kokeita. Toisaalla esimerkiksi Rolston korostaa tietoa luonnonkokemuksen lähteenä: mitä enemmän tunnemme vaikkapa kasveja, sen enemmän myös havaitsemme niitä. Kyse on lopulta kuitenkin vain järjestyksestä, yksinomaan tietoisesti luontoa havainnoiva on Rolstonille yhtä lailla tuomittu epäonnistumaan kuin ”naiivin romanttiset runoilijat”. Esteettisen kokemuksen riippuvuutta tiedosta on aiemmin käsitelty muun muassa Allen Carlson retorilla kysymyksellään, voisiko tienvarsiroskaan suhtautua camp-asenteella tai muovikuusimetsää pitää kauniina.¹ Tällaista tietoa ensisijaisena pitää ympäristökäsitystä voisi

kutsua varauksin vaikka ympäristöhermeneutiikaksi. Rolston ei puhu varsinaisesta ympäristökasvatuksesta, mutta luultavasti hän veisi oppilaansa ei vain retkelle vaan kauas metsään kokemaan ylevän.

Eatonille ydinongelma lienee aknasiassa, moraalisisessa voimattomuudessa. Tiedämme, miten kuuluisi toimia, mutta emme toimi niin. Ympäristökasvatuksessa lapset ovat juuri siksi erityisasemassa. Aikuisille esteettistä suhtautumista voi olla jo myöhäistä opettaa. Ovatko lapset alttiimpia pyhälle, josta Rolston puhuu?

ESTEETTISYYS VAI EKOLOGISUUS

Toinen ongelma piilee esteettisen ja ekologisen ristiriidassa, ne kun eivät aina ole yhtä. Idyl-

linen ympäristö voikin olla pahoin saastunut. Sepänmaa puhuu piiloestetiikasta, jossa hyödyllisyys tai ideologiset näkökulmat vaikuttavat esteettiseen kokemukseen. Tarkoituksenmukaisuus on hänellekin yksi luonnonkauneuden periaatteista, mutta lopulta luonnon kuuluu olla tarkoituksenmukainen itselleen. Näin ainakin sanoo ekologinen estetiikka.

Sepänmaa esittää myös keinoja, joilla ympäristöestetiikka voisi tiiviimmin liittyä ympäristökeskusteluun. Estetiikka voi tutkia arvostuksia, toisin sanottuna selvittää piiloestetiikkaa sekä kehittää ympäristön kritiikkiä taidekasvatuksen ja -kritiikin tapaan. Vihdoin voidaan päästä vaikuttamaan ohjeisiin ja normeihin.

Esteettisten arvostusten kri-

tiikki saattaakin olla paikallaan. Yhdysvaltalainen esteetikko Mark Meli sivuaa artikkelinsa lopussa japanilaisten uskoa omaan luonnonrakkauteensa, jossa on myös itsepetosta ja joka peittää todellisen ympäristötietoisuuden puutetta. Ja kun mielikuvista puhutaan, on estetiikka hyvä suoja erilaisten ongelmien tarkastelulle, minkä näidenkin kirjojen monipuolisuus osoittaa.

Akseli Kajanto

VIITE

1 Artikkelin Ympäristöestetiikka ja esteettisen kasvatuksen dilemma (1976) on ilmestynyt suomeksi Yrjö Sepänmaan toimittamassa kokoelmassa Alligaattorin hymy (Jyväskylä 1994)